

LETO XIV.

21. JANUARJA 1961.

ŠTEV. 260.

BEOGRAD IN VATIKAN

"Sprejema (predsednika republike Tita po povratku z jesenskega zasedanja glavne skupščine Združenih narodov) so se udeležili....., nadškof dr. Josip Ujčić,...." Tako se je glasil izvleček iz TANJUGovega poročila 12. oktobra lani. Težko si je bilo kaj takega zamišljati leto dni poprej.

To vladno povabilo leaderju jugoslovanske katoliške hierarhije je bila logična posledica izboljšanja odnosov, ki ga je bilo tekom leta 1960. mogoče čutiti tako v visokem vladnem odlikovanju nadškofa dr. Ujčića, v potovanjih številnih škofov v Rim, v predložitvi spomenice, ki so jo lani septembra meseca soglasno sprejeli jugoslovanski škofje in jo potem poslali zveznemu izvršnemu svetu ter končno v avdienci nadškofa Ujčića pri Dobrivoju Radosavljeviću 8. oktobra, o čemer smo že pred časom poročali (KT 257, 258). Sam nadškof je to potrdil v izjavi rimskemu *IL TEMPU* 19. decembra: "Tako na strani katoliške Cerkve kot na strani režima v Jugoslaviji obstoja mnogo dobre volje, mnogo medsebojnega razumevanja. Osebnou poudarjam zadovoljstvo s katerim katoličani spremljajo zблиžanje med jugoslovansko državo in Sv. Stolicco."

Povsem jasno je, da je to izboljšanje odnosov sledilo smrti kardinala Stepinca. Dokler je bil on živ, so bile iz enih ali drugih razlogov roke vezane tako episkopatu kot režimu. To je potrdil nadškof Ujčić v že omenjeni izjavi: "...po smrti kardinala Stepinca je bilo mnogo znakov o izboljšanju odnosov med jugoslovansko državo in katoliško Cerkvijo. Tudi izjave komunističnih voditeljev na Hrvatskem in v Sloveniji vedno bolj krepijo vtis, da se je vlada odrekla politiki preganjanja katoličanov."

Da si režim ne želi tega izboljšanja iz kakšnih sentimentalnih razlogov, je jasno. Normalizacija odnosov mu bo koristila tako v zunanji kot v notranji politiki. Ker je vera stvar prepričanja in je ni mogoče izkoreniniti z nobenim vladnim odlokom ali preganjanjem, se je moral režim več ali manj sprijazniti z dejstvom, da je Cerkev pomemben činitelj v družbenem življenju. Ta činitelj mora biti tem bolj pomemben, v kolikor bolj potrebuje režim pri utrjevanju gospodarskih osnov države moralno zaslombo v prebivalstvu. Po drugi strani pa lahko dviga ugled države na zunaj in krepi njeno politično stabilnost, kar je spet pogoj prvemu.

Moremo si predstavljati, kaj je vplivalo na episkopat, da se je odločil za te nove korake. Predvsem je režim po kardinalovi smrti pokazal z nekaterimi koncesijami, da mu je do zблиžanja. Škofje so po drugi strani brez dvoma s skrbjo gledali na težave, s katerimi se Cerkev bori v komunistični državi, tem bolj, ker mora občuteni pa dec narodove morale povzročati skrbi že tudi režimu, kaj pa šele Cerkvi. Mednarodni politični razvoj vse bolj govori v prilog mnenju, da jugoslovanskemu režimu dnevi še niso šteti in da bo država zaradi podpore, ki jo načeloma uživa pri velesilah, slejkoprej obstala. Tako bi bil zaželen vsaj nekak modus vivendi če že ne polna normalizacija odnosov med Beogradom in Vatikanom.

Dasi nadškof Ujčić nikdar ni bil smatran kot eksponent kakšne skrajne smeri, (to je sam potrdil IL TEMPU: "Odkar je bil msgr. Oddi prisiljen zapustiti mesto nuncijskega v Beogradu, sem neprestano izražal željo za ponovno vzpostavitvijo odnosov,") ni nobenega dvoma, da je jugoslovanski episkopat postopal vsaj z moralno podporo Sv. Stolice če že ne po njenih navodilih. Jasno je, da so škofje pri svojih "ad limina" obiskih razgovarjali o razmerah v Jugoslaviji in o težavah, ki zadevajo Cerkev.

Po drugi strani je tudi sam Vatikan storil nekaj korakov, ki kažejo, da ne gre zgolj za trenutno taktiko. V tem smislu je treba gledati na avdijenco kralja Petra pri papežu Janezu lani 20. februarja. Ta avdijenca je bila v načrtu že zdavnaj prej in torej ni imela nobene neposredne zveze s smrtjo kardinala Stepinca desetega februarja, dasi bi lahko kdo sklepal, da je šlo za politično potezo proti Titu, ko je papež nenadoma odredil, na samo kraljevo presenečenje, da ga sprejme s ceremonialom kot gre suverenu. Kralj je prišel, da bi osebno podprl neko spomenico, ki je apelirala na Sv. Stolicu, da pomirljivo vpliva na narodnostne in verske spore v Jugoslaviji in da - v končnem učinku - onemogoči nekaterim cerkvenim dostojanstvenikom, da bi nadaljevali z razbijanjem Jugoslavije. Po naših informacijah ta avdijenca dejansko ni bila nič drugega kot zagotovilo Sv. Stolice, da se ta ne misli vmešavati v notranje spore v Jugoslaviji, da državo sprejema kot dejstvo in da misli nadaljevati s prizadevanji za zблиžanje med katoličani in pravoslavni mi. Več kot jasno je, da bi podpiranje kakršnikoli separatizmov škodilo tej vatikanski strategiji in odbijalo pravoslavni Vzhod.

Iz hrvatskega Zavoda sv. Hieronima je bil končno odstranjen eksponent ustaške politike msgr. dr. Krunoslav Draganović; obenem so bile prekinjene njegove zveze z "Assistenza Pontificia", preko katere je monsignor dobival denar za katoliško Cerkev v Jugoslaviji, denar, ki se je na samem terenu potem večkrat uporabljal v necerkvene in nekrščanske namene.

Ureditev odnosov med državno oblastjo in Cerkvijo gotovo ni lahka, tem bolj, ker sta tako ustava kot zakon o verskih skupnostih - na kar se je skliceval v svoji spomenici episkopat - raztegljiva kot harmonika in nalašč tako prirejena v zadevnih členih, da ju je mogoče razlagati različno. (Ne smemo pozabiti, da je bilo besedilo Zakona sprejeto, ko je stal režim na višku svojega protiverskega boja.) Prav je imel nadškof Ujčić, ko je dejal: "Sklepi so odvisni od dobre ali slabe volje politikov, ki so poklicani, da odločajo o gotovem predmetu." To je bilo mogoče večkrat opaziti v preteklosti in so zlasti slovenski komunisti prednjačili v svojem sovraštvu do vsega, kar je imelo zvezo z vero odnosno s Cerkvijo. Bog daj, dabi jih okoliščine in zdrava pamet končno privedla do spoznanja, da so vsaj kolikor toliko zadovoljni državljani, tudi v pogledu vere, po goj stabilnosti oblasti in države.

Pot do tega je sicer še zelo dolga, a vendar...

TRŽAŠKI SLOVENCİ

Ko je sredi julija za vedno zatisnil oči dr. Josip Agneletto, politični vodnik tržaških Slovencev, je postalo političnim opazovalcem jasno, da stoje tržaški demokratični Slovenci pred težavno odločitvijo, koga naj izbere za novega predsednika, zlasti še, ker je prevladovalo prepričanje, da je bil pokojnik nenadomestljiv. Že iz tega razporedenja, zlasti v vodilnih krogih, je bil mogoče sklepati, da je izguba zares tako huda, da je nikoli ne bodo mogli nadoknaditi.

Izhodov iz takega čustvenega in miselnega nerazporedenja je bilo več, če gledamo na precedente drugod. Predvsem bi lahko pokojnemu dr. Agnelettu izbrali naslednika, ki bi sam ne dajal mnogo pobu-

de in bi se bolj naslanjal na zvezin odbor kot celoto. Toda kolektivno vodstvo ni vedno najboljša rešitev, nikdar na dolgo dobo, pri sorazmerno majhni in zraven tega še razcepljeni manjšini verjetno tudi zelo tvegano. Končno so se Tržačani neposredno pred božičem odločili za najradikalnejšo, za kennedyjsko možnost in so za predsednika izbrali Slovenski demokratični zvezi sorazmerno mladega človeka, ki ima prirojen smisel za politiko, kljub temu da so se pojavljali pomisleki, da še ni dovolj izkušen. Da je bil novoizvoljeni predsednik sin pokojnega dr. Josipa Agneletta, se nam zdi prej slučaj kot pa merilo, ki naj bi odločalo.

Ni izključeno, da prihaja - sodeč po novoletnem članku, ki ga je dr. Branko Agneletto objavil v DEMOKRACIJI in o katerem poročamo na drugem mestu - tržaško slovenstvo v novo dobo svojega razvoja. Če gre pri tem za polno izmenjavo generacij, je težko reči, ker je to odvisno od mnogih činiteljev, ki niso v domeni posameznih oseb. Tudi ni gotovo, na kakšne odmeve bo našel poziv novega predsednika Slovenske demokratične zveze, poziv, ki bi ga brez dvoma njegov pokojni oče rad videl uresničenega, a je to preprečevala specifičnost njegove dobe. Možno je, nekateri pravijo: verjetno, da bo poziv našel na gluha ušesa, kot je bil primer leta prej. A vendar pada ta novi apel v dokaj ugodnejši čas, ko strankarsko-idejne strasti niso več tako hude, kot so bile leta nazaj; ko so v zadnjem času bili zabeleženi nekateri skupni nastopi; ko je režim v matični državi pod silo višjih prilik primoran odgovornejše upravljati narodovo imetje in zato ne more več polniti z denarjem filorežimskih sodov brez dna (zato ukinitvev dveh časopisov na Primorskem); tudi je skupni volilni nastop v Nabrežini lanskega novembra dokazal, da lahko sama skupna borba ohrani občino v slovenskih rokah.

Ko pozdravljamo novoletni klic predsednika Slovenske demokratične zveze na Tržaškem, iz srca želimo, da bi tamkajšnji Slovenci spoznali, da je slovensko bratstvo edini način, da ohranimo svojo zemljo in svojo kri.

ODŠKODNINA BEGUNCEM

Visoki komisar za begunce pri Združenih narodov je končno sklenil sporazum z vlado Nemške zvezne republike, po katerem so upravičeni do odškodnine tudi tisti begunci, ki so bili v času druge svetovne vojne preganjeni zaradi svoje narodnosti od nacistov. Kakor je znano, se je bonnska vlada dolgo upirala temu in je priznala pravico do odškodnine le svojim in tujim državljanom, ne pa beguncem.

Vendar pa prve vesti še niso povsem jasne. Ako nemške oblasti tolmačijo "preganjanje zaradi narodnosti" dobesedno, potem je čisto možno, da ne prihajajo v poštev tisti, ki so delovali proti neškim okupacijskim silam in so bili kot takšni pozneje odkriti in preganjeni. V tem primeru bi torej prišli v poštev le tisti, ki se niso zoperstavljali okupaciji; sem sodijo vsekakor izgnanci v Srbijo in na Hrvaško.

Ker je čas za prijave zelo dolg, se bomo na predmet še vrnili in medtem ugotovili, kaj je dejansko na tolmačenju sporazuma.

UREDNIŠTVO

KLIC TRIGLAVA izhaja okoli 20. v mesecu. Izdaja ga "Slovenska Pravda". Njeno mnenje predstavljajo le tisti prispevki, ki so podpisani od izvršnega odbora. - Letna naročnina: Anglija 24/-; Sev. Amerika : \$ 3.50; Italija: Lt 2000.-; Francija: NF 12; Nemčija: DM 13.-; Avstrija: Sch 40.-; Avstralija: 30/-. Poverjeniki: Mr. V. Kremžar za Sev. Ameriko: 11010 - 109A Avenue, EDMONTON, Alta, Canada; Mrs. P. Miladinovič za Avstralijo: 12 Oxford Road, INGLEBURN, N.S.W.

Naš naslov: BM/TRIGLAV, London, W.C.1.

NAŠ NAROD IN KULTURA

(Od našega tržaškega sodelavca)

Slovenska kulturna akcija, ki ima svoj sedež v Buenos Airesu, je v zadnjih letih že nekajkrat objavila v svojem GLASU vesti o za postavljanju slovenskega jezika v Jugoslaviji. Nekateri podatki so bili sicer povzeti po dnevnem ali periodičnem časopisju iz domovine; gotove izvirne vesti pa so dajale slutiti, da mora biti poroče valec ali zelo dobro informiran o zakulisnih več ali manj vladnih prizadevanjih proti slovenskemu jeziku ali pa da na vso to zadevo gleda prečrno. To zadnje mnenje je bilo izraženo tudi v pismu nekega prijatelja Kulturne akcije iz domovine, kar je GLAS tudi objavil.

Ti podatki mi že dolgo niso dali miru in sem hotel stvari priti do dna. Na žalost sem uspel le delno, čeprav puške še nisem vrzel v koruzo. O celotnem vprašanju sem razgovarjal z več ljudmi, ki bi po mojem mnenju morali imeti vsaj nekaj pojma o tem. A preden se lotim opisa njihove reakcije na moja vprašanja, mislim, da bi kazalo najprej na kratko povzeti poglavitne podatke iz GLASU S.K.A.

'Slovenski književniki so se morali na kongresu v Beogradu o- tresati očitkov gotovih srbskih in hrvatskih tovarišev, češ da slovenščina ni samostojen jezik in da je treba pospešiti stapljanje. - Ko je koncem 1957. Zveza jugoslovanskih književnikov na svojem plenumu razpravljala o tem, da naj slovenski književniki in znanstveniki opuste svoj jezik, je v Ljubljani hudo završalo. - Ko je bila po vojni uvedena enotna BORBA z različnimi izdajami a pod skupnim uredništvom v Beogradu, so v Ljubljani pričeli govoriti, da bo uveden enotni jugoslovanski jezik v listih in revijah, četudi je LJUDSKA PRAVICA kot slovenska izdaja BORBE pisala slovenski. Ko je proti temu dvignil svoj glas Božo Vodušek, je romal za nekaj tednov v Glavnjačo. - V zagrebški REPUBLIKI je neki Slamnig razmišljal o jugoslovanskem pravopisu in se jezil nad Slovenci, čijih jezik da je umetno ustvarjen in da naj bi zato privzeli srbohrvaščino kot književni jezik. - V Št. Vidu nad Ljubljano so začeli zidati prvo sklenjeno srbsko naselbino v Sloveniji. To je na Hrvatskem že stara pesem, saj so v Zagrebu vse glavne kulturne ustanove v srbskih rokah. - Na ljubljanski tehniki so srbski slušatelji zahtevali od profesorjev, da jim predavajo v srbohrvaščini. Hud protest slovenskih študentov. - Hrvatski pesnik-pisatelj Krklec svetuje v vodilni hrv. reviji, naj se Slovenci odpovedo jeziku in kulturi. - Kardelj se jezi nad Marinkom, češ da ta zganja šovinizem, kadar mu pošlje svoje referate v slovenščini.'

Kaj je na stvari?

Moji informatorji so bili vsi po vrsti mnenja, da se nekaterim vstem čisto po nepotrebnem pripisuje prevelik pomen, češ, kaj naj vendar imata neki Slamnig ali Krklec opraviti z narodnostno politiko v Jugoslaviji. Ne smemo pozabiti, da so se razmere recimo v desetih letih precej spremenile in da ljudje danes lahko marsikaj prosto zapišejo, kar nekoč ni bilo mogoče, samo da ne napadajo režima. Tako nihče ne bo klical Slamniga na odgovor, a mu verjetno tudi nihče n. pr. v Sloveniji ne bo posvečal kakšno pozornost.

Rojaki so bili mnenja, da še nikdar ni izhajalo toliko knjig v slovenščini, kot se to dogaja zdaj. Ker je velika večina prevodov iz svetovne književnosti, so proizvodne cene zaradi sorazmerno majhne naklade visoke in so zato potrebne državne subvencije, da je knjiga dostopna ljudem po nižji ceni. Te subvencije so sicer zadnje čase nekoliko nižje, a so še vedno občutne.

Drži pa, da je čutiti določeno favoriziranje srbohrvaščine kot uradnega jezika centralnih zveznih organov, toda kljub temu je slovenščina še vedno povsem enakopravna kot uradni jezik. Vsak državljan lahko vložil svojo vlogo na katerikoli urad v enem od urad-

nih jezikov in urad mora vlogo reševati. To je vzrok, da n.pr. v Sloveniji povzročča makedonščina nemalo težav, ker tako malo ljudi razume ta novovpeljani jezik (pravijo, da se to zelo čuti na sodiščih.)

Slovenščina je zapostavljena v vojski, kjer je enotna srbskohrvatska komanda, kot je to že bilo pred vojno. Deloma je to tudi na železnici. V Sloveniji imate še vedno postajne napise v dveh pisavah: n.pr. RAKKEK - PAKKEK. Tega na Hrvatskem ni, kjer je vse v latinici (a eden od obiskovalcev je to zanikal), dočim je v Srbiji v glavnem vse le v cirilici.

Nekaj srbskohrvatskih šol in gimnazij obstoja tudi v Sloveniji; namenjene so otrokom vojakov, ki so prišli z juga. Po drugi strani pa izven Slovenije ni slovenskih šol za otroke slovenskih vojakov.

Presenečen sem bil nad dejstvom, da se srbskohrvatski jezik poučuje na slovenskih šolah samo v dveh razredih in sicer v sedmem in osmem razredu osemletke (t.j. v tretjem in četrtem razredu nekdanjih gimnazij). Domači so me opozorili, da prav to dejstvo najbolj zgovorno kaže, da ni neke uradne politike za odpravo slovenščine.

Denar gre na jug

Toda ljudem gre dejansko na živce, da na primer v Ljubljani slišijo po cestah toliko srbskega govorjenja in da so se prenekateri južni bratje dobro vsedli na boljše položaje, zlasti če so ti zveznega in ne republiškega značaja. Črnogorci so ljudem v želodcu...

Pritožujejo se Slovenci tudi nad tem, da roma slovenski denar na jug. Dopusčajo sicer nujnost, da naprednejši predeli podpirajo zaostale, in kdor je kdaj hodil po Bosni, Črni gori ali Macedoniji, je lahko na lastne oči videl tamkajšnjo revščino. Toda vsaka stvar ima svoje meje in pri tem gre finančna politika predaleč. Kajti končno imamo tudi Slovenci svoje zaostale predele, kot smo jih imeli pred vojno. Med njimi kričijo do neba n.pr. Haloze s svojo tuberkulozo, rahitizom in sifilisom, kar vse izvirà iz revščine in zaostalosti. Oblast bi morala dobiti sredstva, da se taki črni otoki odstranijo za vedno.

Dasi se v vojski ne da mnogo storiti v korist slovenščine - pro računni za vojsko se še vedno sprejemajo z aklamacijo! - pada sicer v mnogih pogledih kar precej krivde na nas same, je bila sodba gotovih domačinov. Slovenci smo bili vedno pohlevni in bolj papeški kot papež. Kot so n.pr. pred vojno sami Slovenci zganjali v Sloveniji protislovensko politiko, tudi v kulturi, tako tudi zdaj sami Slovenci sicer zabavljajo pri poliču vina čez Srbe, v obraz se jim pa ne upajo povedati. Kaj je n.pr. treba postajnih napisov v cirilici? Zakaj zaposluje ljubljansko DELO toliko srbskih fotoreporterjev, ko je slovenskih na pretek? Zakaj slovenski uradniki in časnikarji uporabljajo srbske okrajšave za gotove urade kot n.pr. DOZ (Državni osiguravajoči zavod) ali DSIP (Državni sekretariat za inostrane poslove)? To morda sicer niso velike stvari, toda kažejo na našo pohlevno naravo, ki potem rada odpove, kadar gre za večje stvari. Na dnevni red prihajajo že gospodarska vprašanja: pri gradnji velike Ljubljane bo sodelovala tudi večja hrvaška, srbska in bosanska podjetja in sicer z zidanjem lastnih poslovnih lokalov in drugih objektov. Iz trgovsko-gospodarskih vidikov je to gotovo treba pozdraviti, vprašanje pa je, če ne bo slejkoprej iz tega nastal narodno-politični problem neke vrste.

Pri vsem tem gotovo ne gre za nacionalni šovinizem. A ni mogoče mimo dejstva, da je Slovenija majhna in da nas je v njej komaj poldrugi milijon. Gotovo je treba razmišljati o tem, kako zaščititi integriteto slovenske republike. O tem moramo voditi računa mi sami, ker ga drugi ne bodo. Seveda se ni bati, da nam bodo s kakim odlokom ukinili slovensko kulturo. Toda popuščanje tu, popuščanje tam, slabi našo odporno moč in to gotovo ni dobro. Prav zaskrbljivo je n.pr. kako so Slovenci na splošno v domovini postali apatični do naših na rodni manjšin. Če bi oni na en ali drug način dvignili svoj glas, bi Beograd moral drugače braniti naše koristi na Dunaju in v Rimu!

SLOVENSKA FRATELANCA

Novoletna beseda novega predsednika tržaške S.D.Z.

Dolžnost narodne manjšine je, je začel svoj članek v novoletni DEMOKRACIJI dr.Branko Agneletto, da ob koncu leta, ob prelomu, pogleda predse in poskuša postaviti temelje dela za bodoče. In to objektivno.

V povojnih letih vse doslej smo tržaški Slovenci iskali politično pot za reševanje svojih vprašanj; tako je vsaka stranka dopovedovala lastno edinozveličavnost. Toda ker so časi "Edinosti" za nami, je takšno reševanje nasprotno vodilo v hujšo razdvojenost. Tako danes vsi dobro vemo, kaj nas loči, pozabili pa smo na slovenstvo, ki nas edino lahko druží.

Če torej hočemo ostati kot narod na teh slovenskih tleh v Italiji, potem moramo izbarti novo pot. Ker edinjaštvo ni možno, saj se nihče ne bo odpovedal svojim političnim načelom, ki so za nekatere demokracija za druge pa socializem, moramo postaviti kot svoj cilj delovanje za slovenski narod, ne pa navijanje za eno ali drugo stranko.

Življenjski temelji manjšine so njena ekonomska moč. Ker je ta moč povsem izpuhtela, zato je položaj manjšine težak. Jugoslavija je sicer v Trst zabila milijarde lir, toda brez načrta in samo zaradi političnih ciljev. "Postaviti moramo gospodarski moment na mesto, ki mu pripada", ker samo tako lahko rešimo manjšino. Verjetno hirajo naše šole, ker absolventi ne najdejo slovenskih ustanov, ki bi jih zaposlile. "Mi, ki hočemo našemu narodu nakazovati pot, ne moremo od posameznikov zahtevati žrtev, ki jih mora doprinesati le naša širša skupnost!"

Številčna moč naše manjšine se v demokraciji izraža v glasovih na volitvah. To "narekuje, da Slovenci ne moremo reševati problemov, ki niso naši, ampak države, v kateri živimo. Tak je prvenstveno socialni problem. Nekaj tisoč slovenskih glasov, ki grede Italijanski komunistični partiji, gotovo ne odloča pri reševanju problemov italijanskega delavskega razreda! Odsotnost teh glasov pa resno slabi našo manjšino v odnosu do italijanske večine..."

"Od Italije moramo zahtevati to, kar nam gre kot narodu in ne kot posameznim strankam! Če prepuščamo obrambo naših slovenskih pravic v roke stranki, ki je v politični opoziciji do vlade, dopuščamo, da se naše zahteve postavljajo na isto raven kot ostale zahteve opozicije. Kot take pa so že v naprej obsojene na načelno nerazumevanje in neupoštevanje", je pribil dr.Branko Agneletto.

Ako Italija ne bo kmalu rešila manjšinskih vprašanj, bo ona sama kriva, če bo tok dogodov potisnil strpnejše ob stran in spravil na površje radikalnejše sile. Imamo nauk Južne Tirolske.

Ker hočemo biti lojalni italijanski državljani, terja naša lojalnost tudi lojalnost Italije do nas. Ta dva pojma sta nerazdružljiva.

Toda dokler nam Italija ne prizna vseh naših pravic, vse do takrat si moramo "Slovenci iskati pot, ki vodi k solidarnosti nas vseh. Vsak izmed nas naj ohranja svoje politično prepričanje, vsi pa moramo hoteli eno in isto, ker smo vsi Slovenci. In ker ne zadostuje nekaj hoteli, ampak je treba tudi vse potrebno storiti, da se to hoteljenje izoblikuje v živo dejstvo, si moramo Slovenci izbrati novo pot. Pot slovenske obrambe lastnih koristi."

Šele, ko bo Italija priznala naše pravice, si bomo tržaški Slovenci lahko dovolili politično razdvojenost. Toda tedaj pa že ne bomo več razdvijeni, ker bomo spoznali, kaj pomeni biti bratje. "Bratje med Slovenci. To je edina fratelanca, ki jo potrebujemo in v katero verujemo", je zaključil svoj novoletni poziv dr.Branko Agneletto.

(ps)

MILAN KRAVANJA:

AMERIŠKE VOLITVE

II. VOLILNA KAMPANJA

Kot vsaka štiri leta je tudi leta 1960. trajala ameriška volilna kampanja v javnosti več mesecev, na tihem med politiki pa menda kar štiri leta. Kot vsepovsod je tudi v Združenih državah namen volilne borbe dvojen: pasiven in aktiven. Pod prvim začne volilni kandidat boljše razumevati potrebe volivcev in njihove želje ter prilagaja svoj program temu primerno; pod drugim pa poskuša sam vplivati na volivce, da bi sprejeli poglede, ki so - po njegovem mnenju - bistvene važnosti za uspešen razvoj države.

V Ameriki to ni majhen problem. Kako razumeti narod, ki ga loči pet tisoč km od New Yorka do San Francisca in ki ima preko sto milijonov volivcev? Zares, človek, ki bi Ameriko zares rad poznal, mora pomisliti na njeno ogromno razprostranjenost, na njeno topografsko in klimatično različnost. Vedeti mora, kako se splošni, narodni interesi prepletajo in križajo - v soglasju ali v nasprotju - z milijoni lokalnih interesov. Ameriške volilne množice so zato kot goba, ki počasi srka vase vodo novih idej; kot peščena ura, kjer se pesek političnih sprememb in novih odločitev pretaka iz enega v drugi del sicer gotovo, toda počasi. V deželi s takimi značilnostmi so hitre, bliskovite politične kampanje kot jih poznamo po evropskih demokratičnih državah, nemogoče.

To ima svoje dobre in slabe lastnosti. Med dobrimi je predvsem že go ri omenjeni dvojni učinek: kandidata sta v neposrednem, intimnem in za vestnem stiku z volivci in političnimi voditelji cele države. Tako moreta zvedeti, kaj tlači navadnega človeka, kakšna je morala prebivalstva, kakšne želje in vidike ima za bodočnost in v čem je državljani nezadovoljen z dosedanjo vlado. Volilne množice pa imajo prijetno in včasih razburljivo možnost, slišati in videti oba kandidata in si tako ustvariti, z večjim ali manjšim razumevanjem, podobo o tem, kdo naj bi bil bodoči voditelj.

Med slabimi lastnostmi sta ogromna izguba energij, ki bi jih s krajšo kampanjo lahko prihranili, in pa popoln zastoj vseh važnih odločitev v zunanji in dostikrat tudi v notranji politiki, ko stranka na oblasti čaka potrčila ali zavrnitve svojega delovanja v preteklosti in načrtanega programa za bodočnost.

Tako se je na primer Kennedy začel pripravljati na lanskoletne volitve že leta 1956., takoj po takratni čikaški konvenciji Demokratske stranke, ko se je v glasovanju za podpredsedniško mesto prvič izoblikovala njegova vsenarodna popularnost. V glavnem so njegovi naperi šli za tem, da bi si pridobil zadostno število demokratskih glasov za zmago na konvenciji leta 1960. Kdor je sledil poteku tega zborovanja na televiziji ali po časopisju, ve, kako precizni in zadostni so bili rezultati. Nixon, ki je bil na oblasti, je tradicionalno imel mnogo manj težav s politiki v lastni stranki. (Razen governerja Rockefellerja ni pravzaprav imel nobene pametne opozicije. Rockefeller pa je že po mladi leta 1960. moral priznati svoj poraz in se umakniti kot volilni kandidat. Njegovo delovanje do takrat naprej je bilo obrnjeno bolj k volitvam za leto 1964. kot pa za 1960.) Nixon pa si je poskušal zagotoviti ugodno javno mnenje z raznimi gestami. Njegova potovanja v Južno Ameriko, v Sovjetsko zvezo, kjer je imel slavno "kuhinjsko debato" s Hruščevom in uspešen poseg v stavko jeklarjev so najbolj vidni primeri.

Vpliv na zunanjo politiko je razviden v dejstvu, da so Združeni narodi leta 1952. in 1956. predstavili svoje lastno vsakoletno septembersko zasedanje na november na zahtevo ameriške vlade. Leta 1960. te zahteve ni bilo, ker so se Republikanci nadejali gotovih političnih prednosti od predvolilnega zasedanja Združenih narodov; ti upi se pa niso uresničili. Isto je bilo razvidno v sovjetski trditvi, da nima nobenega smisla

se sestajati "na vrhu" z državnikom, kateremu so politične ure šte = te. (Eisenhower si namreč ni mogel naslediti. Po dodatku št. 22 ame = riške ustave smo ameriški predsednik vladati samo 2 termina ali osem let. Ta dodatek so uveljavili v Kongresu republikanci leta 1953., da bi preprečili tako dolga demokratska vladanja kot je bilo Roosevelt vo (1933-1945). Demokratska stranka v Združenih državah je namreč po številu močnejša od Republikanske (okoli 60% : 40%) in s prestižem, ki ga dobi izvoljeni kandidat kot vladajoči predsednik, bi bilo torej silno težko premagati demokratskega predsednika. Politična ironija je hotela, da bi dali danes isti Republikanci vse, da bi ne bilo te ustavne omejitve in da bi lahko Eisenhower v tretjič kandidiral kot republikanski kandidat in tako s svojim osebnim ugledom pomagal, da bi se Republikanska stranka obdržala na krmilu, kakor se je to zgodilo leta 1952. in 1956.)

Volilna kampanja je zanesla senatorja Kennedyja v 237 ameriških mest in podpredsednika Nixona v 168. Slednji je začel kasneje, ker je bil že prvi teden kampanje v bolnišnici z bolečim kolonom, ki ga je dobil, ko mu je prevneti volivec zaloputnil vrata avtomobila. Homo proponet, Deus disponet. Nixon ni mogel nadoknaditi te izgube zlahka in poznavalci razmer pravijo, da je tudi Eisenhower začel svojo kampanjo prepozno - teden dni pred koncem. Nixon je obiskal vseh 50 ameriških držav, dočim se je Kennedy držal bolj v državah, ki so bile odločilne in ki so imele več prebivalstva.

Načrt je spodletel

Nixon je s svojim izredno sposobnim volilnim štabom že davno pred začetkom kampanje napravil svoje načrte. Gotov je bil, da bo se nator Kennedy dobil demokratsko kandidaturo in je pripravil svoj kon traplan. Predvideval je izgubo nekaterih severnih držav, kjer so ka toličani v večini. Zato je svoje načrte zasnoval na osnovi zmage v južnih državah, ki so večinoma protestantske in zelo protikatoliške in ki so leta 1928. strnjeno volile proti katoliku Al Smithu ter le nekaj let prej dokazale, da so kljub stoletni demokratski tradiciji zmožne voliti za republikanca Eisenhowerja. Pri tem so si bili Nixon in njegovi pribočniki gotovi, da Johnson ne bo nikdar sprejel drugega mesta od mlajšega Kennedyja, tudi če bi mu ga ta ponudil, kar spet ni bilo dosti verjetno, ker sta si bila nasprotnika v borbi za demokratsko kandidaturo. Toda senator Kennedy je napravil prav to poli = tično genialno potezo in takoj po svojem imenovanju povabil Johnsona - ki je sprejel ponudbo. To pa je kajpak Nixonu zmešale račune in je tako postala njegova osnovna volilna strategija ne samo nerodna am = pak tudi izpostavljena napadom Kennedyjevih liberalcev na severu, dočim je Johnson na jugu spretno otopil njeno ost. Če dodamo k temu še vlogo, ki se je je Nixon držal, to je, ne kritizirati Eisenhowerjeve vlade, obenem pa poskušati dokazati Amerikancem, da bo on vodil stva = ri vse drugače, potem lahko razumemo, da je bil Nixon v silno težkem osnovnem položaju. Da je kljub temu dosegel toliko uspeha, je pripisati njegovi osebni politični sposobnosti in žilavosti in pa nevsječ = nostim, ki jih je imel Kennedy kot katoličan. Očitke, da je premlad in pa neizkušen, kar so v začetku borbe uporabljali Republikanci, je ta popolnoma uničil na televizijskih debatah. Splošno mnenje komenta torjev in moje je, da je bil sprejem teh debat Nixonova huda napaka.

Razni "polls" niso do zadnjega nič jasnega kazali in sta zato oba kandidata vztrajala v kampanji do zadnjega dne. Pred očmi jima je bil drastični primer iz leta 1948., ko je Truman kljub vsem napovedovanjem porazil newyorškega gubernerja Deweya, ki je bil gotov zmage. Kljub an ketam Gallupa, Roperja in ostalih nihče ne more reči, kako so se giba = le simpatije volivcev do obeh kandidatov. V glavnem so imeli opazoval ci vtis, da je Kennedy začel kot močan kandidat, da je svojo moč povečal z debatami, da ga je nato Nixon začel dohitovati, posebej ko je še Eisenhower posegel v borbo, da pa ga ni več mogel dohiteti, čeprav mu je prišel tako rekoč za pete.

(Bo še.)

RAZGOVOR O LJUDOVLADI

Vekoslav Farkaš, LIK DEMOKRATIJE, Savremenikove sveske, Paris 1960.

Pred letom dni nas je Vekoslav Farkaš iznenadil s svojimi političnimi razgovori. Sedaj nas je spet presenetil s svojo knjižico o demokraciji. Brošura brez dvoma lepo popisuje glavne črte tiste oblike vladavine, za katero se danes vsi po vrsti vsaj na zunaj potegujemo. Ni mi jasno, zakaj Farkaš v uvodu pripominja, da gre za opis, "kaj pod demokracijo razumejo demokrati na Zahodu". Demokracijo je mogoče razumeti samo tako ali pa ni več demokracija temveč "lažidemokracija", zloraba te besede.

Pri branju je človeku žal, da se je Farkaš pri pisanju posluževal "samo anglosaksonskih" virov. Če se Jugoslovan ukvarja s temi vprašanji, nikakor ne bi smel mimo domačih virov posebno Slobodana Jovanovića, Leonida Pitamića, pa tudi Evgenija Spektorskega, Rusa, ki je svoje politične študije objavljal v srbohrvaščini in slovenščini. Vendar, tudi če bi uporabil te vire, rezultat njegove analize ne bi mogel biti veliko drugačen, ker je končno moderna demokracija rojena na Anglaškem, nato pa se je razširila najprej na Združene Države in Francijo. Za nas Jugoslovane bi bilo seveda zanimivo proučiti tudi švicarsko obliko demokracije, ki je dosledno federalistična. Od tujih avtorjev pogrešam predvsem Harolda Laskija z njegovim pluralizmom in trockističnega spreobrnjenca Jamesa Burnhama z njegovo knjigo "The Machiavellians".

Vsebina ne kaže nobene tendencioznosti, čeprav bi pazljiv čitatelj morda opazil, da pisec med pridevniki, ki po njegovem povzročajo zmešnjavo v zvezi z besedo demokracija, kot na pr. krščanska demokracija, liberalna demokracija in podobno, ne navaja pridevnika "socialna ali socialistična demokracija", ker se mu očitno zdi, da ta pridevnik spada k našemu terminu. Toda, kolikor vem, krščanska demokracija in kmečka demokracija nimata niti najmanjšega namena oblikovati neki novi tip demokracije, temveč so to samo imena za politične stranke /na pr. Democrazia Christiana v Italiji/, ki sprejemajo demokratsko metodo izvolitve vlade in vladanja, pri tem pa nameravajo uveljavljati krščanska ali kmetijska politična načela, ako pridejo na oblast in se na oblasti obdrže.

Edini, ki v resnici nameravajo spremeniti vsebino demokracije in spremeniti tudi demokratske metode, so tisti, ki hočejo prisiliti ostale, da demokracijo omeje s sprejetjem socialističnih načel, predvsem socializacije in planiranja, in jo s tem spremenijo v socialno ali boljše "socialistično demokracijo". Vsi se spominjamo, da je bilo govora o tem, celo med emigranti, naj bi se v Jugoslaviji ali Madžarski obnovila demokracija toda pod pogojem, da morajo vsi sprejeti socializem, medtem ko bi večina dalje odločala v tem okviru. To več ne bi bila demokracija, ker, kakor Farkaš lepo naglašča, je demokracija proces, ki "odreja kako doseči sklepe, resnico, nikdar pa kakšna resnica naj bo odkrita."

Drugače je seveda, če pod "socialno demokracijo" razumemo bodisi stranko, ki želi z demokratskimi metodami uvesti socializem, ali pa današnjo tendenco sklepov, do katerih prihajamo z demokratskimi metodami. Nobenega dvoma namreč ne more biti, da danes celo najzakerk: -nejši reakcionarji priznavajo potrebe socialne politike, t.j. pomoči tistim državljanom, ki so v najslabšem položaju. To pa še ne pomeni, da se je spremenilo bistvo demokracije, temveč da se je spremenila narava sklepov, ki nastajajo na demokratski način, da se je spremenilo javno mnenje.

Edini pridevnik, ki do neke mere spada k besedi demokracija in jo izpopolnjuje, je beseda "liberalna demokracija". Z zgodovinskega stališča samo ta celotni izraz pomeni tisto, kar Farkaš nakratko imenuje "demokracijo". Beseda demokracija spočetka pomeni samo vlado večine. Rousseau volji večine pripisuje celo nekakšno magično lastnost resničnosti in jo spreminja v edino pravilno "splošno voljo". Rousseaujeva "splošna volja" je privedla do vlade terorja pod jakobinci, kasneje

pa je z nekimi "popravki" pripeljala preko Hegla naravnost k Hitlerju in Leninu.

Že Aristotel je ločil med dvema oblikama ljudske vlade, med "demokracijo" in "politejo". Pri njem označuje "demokracija" slabo vlado ljudstva, tisto, kar je Goethe za časa francoske revolucije opisal z "bilo je ljudstvo ljudstvu tiran". Ker vlada večine lahko postane vlada drhali, poskušajo misleci od samega začetka to preprečiti z uvedbo "naravnih pravic" in "delitve oblasti".

Filozofija naravnih pravic pravzaprav izhaja iz verskega izročila o vrednosti človeške osebe in moralnega načela, da ne delaj drugim, kar nočeš, da bi drugi storili tebi. Racionalisti so si v 18. stoletju domišljali, da so ti dve načeli odkrili s svojim Razumom, medtem ko je mogoče ti dve načeli najti v verskem izkustvu človeštva od pamtiveka in jih čisto logično pravzaprav ni mogoče dokazati. Najsi bo temu kakor koli, v demokraciji je volja večine omejena dandanes s pravicami in svoboščinami /od tega liberalizem/ posameznikov, ki jih imamo za "naravne in neodtujljive" in ki vsebujejo tudi pravico manjšine, pravzaprav posameznikov, ki tvorijo manjšino, da se borijo za to, da bi postali večina. Natačno isto pravi tudi Vekoslav Farkaš, ko govori o treh pogojih za demokracijo, namreč o politični svobodi, splošni soglasnosti in večstranski vladavini.

Nasprotno pa Vekoslav Farkaš nikjer ne omenja drugi obrambni pas svobode proti morebitni diktaturi večine - "delitev oblasti". Že Rimljani so spoznali ustanovo dveh konzulov, ki naj bi drug drugemu preprečavala zlorabo oblasti. Posebno sta delitev oblasti naglašala Locke in Montesquieu, najdoslednejše pa je izvedena v ameriški ustavi, v kateri je predpisana največja mogoča neodvisnost zakonodajne, sodne in izvršne oblasti. Seveda je delitev oblasti mogoča samo v posredni, predstavniški demokraciji, ne pa v neposredni demokraciji, ki je bila Rousseaujev ideal.

Ne glede na vse to je demokracija dobila svojo današnjo obliko šele, ko so se umerjeni liberali za njo proti jakobincem in reakcionarjem skoro eno stoletje, in je zato vsaj do neke mere opravičljivo, ako jo imenujemo liberalno demokracijo, čeprav je ime postranskega pomena in ostane demokracija enako dobra brez ozira, kako jo imenujemo, če le pod tem imenom razumemo "vlado večine, pri čemer pa ima manjšina pravico, da postane večina - če more".

Beseda liberalen pogosto vodi do nesporazumov, ker se beseda uporablja v smislih drugačnih od gornjega. Predvsem moramo ločiti politični liberalizem, t.j. zavzemanje za svobodo ali svoboščine posameznikov, od gospodarskega liberalizma, ki v svojem prvotnem pomenu ustreza *laissez-fairu*, t.j. mnenju, da gospodarstvo najboljšo uspeva, ako se država vanj ne meša.

Ne bi se popolnoma skladal z mnenjem, da je "pojem ideologije popolnoma nasproten načelom demokracije". Predvsem se mi zdi, da je demokracija sama ideologija, ki temelji na mišljenju, ki je skupno demokratski ideologiji in znanstveni metodologiji, da namreč ni dokončne resnice, resnice poslednje instance, kakor pravi Engels v *Anti-Dühringu*, ter da je zato treba vsako mnenje od časa do časa znova proučiti. S tega stališča je seveda vsaka diktatura v imenu kake večne resnice, kake dogme, ne samo protidemokratska temveč tudi protiznanstvena in nemoralna.

Vendar pa je v okviru demokracije dovolj prostora za razne ideologije, kolikor niso nasprotne načelom demokracije in kolikor ne poskušajo odvzeti človeške pravice delu posameznikov. Sicer ima v okviru demokracije vsakdo pravico trditi, kar hoče, da je planiranje boljše od svobodnega tržišča ali obratno, ali da bodo nacionalizirana podjetja delovala boljše od privatnih. Toda svojo ideologijo bo realiziral lahko samo, če se zanjo najde večina, in bo z realiziranjem spet moral prenehati, če ta večina čez nekaj let spet izgine. Različne stranke v okviru demokracije se razlikujejo ravno po tem, da imajo različne programe na temelju različnih ideologij.

Čeprav je demokratska metoda podobna znanstveni, vendar ne bo nikomur prišlo na um, da bi demokratsko metodo uporabljal tam, kjer

je do zaključkov mogoče priti z logiko in znanjem. Vsakdo bi se smejal, ako bi kdo hotel uporabiti glasovanje za reševanje matematičnih, fizikalnih ali celo tehničnih problemov. Medecina je mnogo manj ekzaktna kot tehnika, vendar nihče ne zahteva, naj bi z glasovanjem odločali o tem, kako zdraviti kako bolezen. Glasovanje je koristno le, kadar imamo opravka z moralnimi ali političnimi problemi, z vrednotami in cilji, ki jih je nemogoče določiti z znanstvenimi metodami. O tem, ali je važnejši hiter porast narodnega dohodka ali njegova čim bolj enaka razdelitev, lahko določi samo glasovanje. Z znanstvenega stališča lahko vsakdo o tem misli, kar hoče. Toda tudi v ekonomiji so področja, ki so povsem dostopna za znanstvene metode in kjer torej ni mesta za glasovanje, če nočemo biti smešni. Na splošno je mogoče reči, da ni ravno docela gotovo, da je uporaba načel politične demokracije na nepolitična področja vedno korak naprej. Kolikor je mogoče ta vprašanja reševati znanstveno, je uporaba glasovanja za njih rešitev korak nazaj. Pogosto slišimo glasove, da parlamenti glasujejo o tehničnih problemih, o katerih ne morejo imeti pojma.

Vekoslav Farkaš zelo lepo pripominja, da za demokracijo niso nujne samo forme temveč tudi demokratska mentaliteta pri državljanih. Kljub temu pa ni navedel nekaterih izmed znakov demokratske mentalitete. Že Plato in Aristotel sta vedela, da pretiravanje demokratskih načel vodi naravnost v anarhijo. Kot pravi Aristotel, je potrebna zmernost, da bi demokracija lahko funkcionirala, Churchill pa navaja kot pogoj za demokracijo "common sense". Demokrati v opoziciji, posebno v "organizacijah, ki niso stranke" in ki jih torej ne more doleteti nesreča, da bi prišle na oblast, se morajo varovati kritiziranja zaradi kritiziranja ne glede na to, ali dejansko stanje opravičuje njihovo kritiko ali ne. Ako politiki v opoziciji, posebno pa novinarji in opazovalci, ki niso pripravljene prevzeti odgovornost za vlado, kritizirajo brez odgovornosti, lahko do kraja izpodkopljejo temelje demokracije. Moramo si biti na jasnem, da ni sistema in ne stranke, pa tudi ne človeka brez napak. Brez napak so samo ideali, ki so neuresničljivi. Ne smemo vzporejati dejanskih sistemov z ideali, temveč dejanske sisteme in ljudi z dejanskimi sistemi in ljudmi, ki jih lahko nadomestijo. Perfekcionizem je eno največjih zel, ki je privedlo že d. mnogih nesreč. Stari Bismarck je vedel, da je politika umetnost mogočega.

Poleg zmernosti in občutka za odgovornost je v demokraciji potrebna tolerantnost, kakor Vekoslav Farkaš odlično poudarja. Tolerantnost pa pomeni pripravljenost na kompromis z demokratskimi nasprotniki. Vse te lastnosti so posebno potrebne demokratom v emigraciji, v prvi vrsti za časa skupne borbe proti sovražnikom demokracije. V emigraciji ni nobene kontrole, ker so volitve nemogoče, zato so občutek odgovornosti, tolerantnosti in pripravljenost na kompromis in sodelovanje še bolj potrebni.

Vekoslav Farkaš se samo mimogrede ozre na probleme demokracije v jugoslovanski sredini. Kljub temu na nekem mestu naglašja, da rešitev ne bi bila pravična, če bi se en narod v federativni večnarodni državi moral pokoriti volji drugih, t.j. večini skupnega prebivalstva države. Nujno je, da vsaj na rešitev najvažnejših vprašanj pristanejo večine vseh narodov, ker, dokler takih rešitev ne najdemo, nihče ne bo mogel zveliči v vsedrjavno stranko večje število članov iz vseh narodov. Vsedrjavne stranke so prej posledica rešitve kot pa sredstvo za reševanje narodnostnih vprašanj. V Jugoslaviji je nekdanja Jugoslovanska demokratska stranka, ki pa je razpadla ravno zaradi nerešenih narodnostnih vprašanj.

Nobenega dvoma pa ni, da je Vekoslav Farkaš napisal svojo brošuro zelo dobro in da prihaja v času, ko ljudje toliko govore o demokraciji, le redki pa vedo, za kaj pravzaprav gre.

LJUBO SIRČ

"LIK DEMOKRATIJE" lahko naročite pri:

- BM/Pravda, London W.C.1. - cena 3/-

- Sava Service Agency, 198 Balsam Ave S., Hamilton, Ont. Canada: 50 c

- P. Miladinović, 12 Oxford Rd., Ingleburn, N.S.W.: 3/6

- Savremenik, 47 rue Adam-Ledoux, Courbevoie (Seine): NF 2.50

Buhkando Trabaho in še kaj

DNEVI SMRTNIKOV, Emigrantsko pripovedništvo (1945-1960) v izboru, uredil Alojzij Gerzinič, izšlo kot 37. izdanje Slovenske kulturne akcije, Buenos Aires, Argentina.

... zapustil sem ljubljeni Jeruzalem, na vrbo žalujko sem obesil citre, človek pa sem še zmerom. - (V. Beličič, V senci leskovega grma, stran 104)

Tako nekako nam govore slovenski emigrantski literati in smrtniki preko svojih črtic, zbranih pod gornjim naslovom in kolikor bolj so ljubili Jeruzalem, kolikor žalostnejše so njihove citre na vrbi žalujki, toliko bolj so človeški, naši.

Morda je zbirka, ki obsega štiriindvajset del sedemnajstih pisateljev, preobremenjena z mrakom naše dobe in doživljanja; zaglavji Noč in Mrak vsebujeta več kot polovico del, med njimi vsa najmočnejša in najgloblja. V resnici se popolnoma oddaljijo od našega vrhunskega doživljanja le Janez Ogrin v crtici "Dež", Vladimir Kos s svojo sliko iz japonskega življenja "Umor v zelenem mesecu" in pa Karel Mauser, ki je iz gorenjskih vasi preskočil v sredo clevelandske črnske revščine ter z odlomkom "Slum" (propadajoč mestni okoliš) dokazal, da mu tak preskok ni ravno pretežak.

Vsebinsko in jezikovno je najsvetlejši Kociprov "Bogec na Plavščaku", ob katerem se človek nehote vprašuje, kako je mogoče, da vsega tega življenja, vseh teh ljudi, nismo nikdar opazili, ko smo hodili sredi med njimi. Simčičevo "Prvo prepozno srečanje" v zaglavju Sij, se sicer poslužuje precej obrabljenega motiva, privlačuje pa s svojim slučajnim (ali zavestnim?) posezanjem v življenjsko zgodbo enega prominentnih Slovencev.

Osrednje vprašanje slovenskega človeka v emigraciji pa je dom. Kar je bilo, kaj je. Tu se vzvrstijo dogodki, kot po nekakšnem kronološkem redu. Belgijska kasarna... (Kramolc: Smeti); talci... (Mauser: Gramozna jama); domobranstvo, Vetrinj... (Novak, Korošec: Zgodbe neznanih junakov); begunstvo... (Javornik: Potni list); taborišča... (Potokar: Cigani); pet, deset, petnajst let emigracije... (Marolt: Buhkando trabaho; Simčič: Prežalostne šriftice; Debeljak: Stopinje v snegu). Čeprav se Javornikov "Potni list" skoraj preveč približuje politični propagandi ter Bukvičev "Begunec Farič" v glavnem služi za tudi nekakšno zemljepisno zaokroženje zbirke, je v tem zaglavju prav za prav povedano vse, kar je v nas vseh. Tudi tisto vprašanje, ki človeku včasih gloje v srcu: čemu vztrajati, v kaj upati?, najde svoj odgovor v Simčičevih "Odhujenih stopinjah"... ne vem, zakaj hodim po teh cestah; še manj bi vedel, zakaj bi naj hodil po cestah pri vas doma... Ali imam tam še toliko prijateljev nad zemljo, da bi srečal dva isti dan? Tukaj so ceste prazne in hladne in črne, toda, tukaj se vsaj ne bojim, da bi stopil komu na prst. (str. 183)

Dolgo bo še, predno bo groza in strahota naših preteklih dni potihnila v naših besedah, dolgo bo še, predno bomo mogli tudi na tiste dni gledati s nekim zdravim in neprisiljenim humorjem, kot to dela Marjan Mardt v svojih dogodivčinah "Buhkando trabaho"; kajti kljub vsemu si bomo nekoč vendarle priznali, da so bili tisti dnevi najlepši našega življenja.

Naj mi Neva Rudolfova oprost, če jo omenjam prav na kraju, dasi je edina ženska zastopana v tej zbirki. Lepo se bere, a dvomim pa, da ji je tuja dežela vzela sentimentalno srce.

Zbirka zasluži mesto v vaši knjižnici!

pb

V Založbi Slovenske Pravde

dobite novi publikaciji:

F. Erjavec: "SLOVENCIM NA MIROVNI KONFERENCI 1919-20"

V. Farkaš: "LIK DEMOKRATIJ".

Cena vsakemu zvezku 3/- odn. 50 c. ————— BM/PRAVDA, LONDON W.C.1.

VEKOSLAV FARKAŠ:

RAZGLEDI

REVIEW št.1., ki jo izdaja v Londonu "The Study Centre for Jugoslav Affairs", je priobčila dolgo študijo g.Božidarja Vlajića, pravnik, publicista in politika, pod naslovom "A time for stock-taking and re-thinking", kjer pravi avtor med ostalim:

"Dolžnost beguncev je, da se posvetijo političnemu delu v teh prehodni, pripravljalni dobi, ki vodi domovino iz komunističnega režima do režima, v katerem bodo narodi sami mogli na demokratičen način izgraditi svojo nacionalno, politično in socialno bodočnost. Med naloge emigracije posebno spadajo:

1) Borba proti komunizmu z odgovarjajočimi metodami, imajoč pri tem v vidu, da je prvi pogoj uspešne opozicije obstoj načrta demokratične alternative za Jugoslavijo kot celoto.

2) Napor, da se odkrijejo, pod površnimi vsakodnevnimi dogodki, tisti temeljni pravci globokih zgodovinskih sil, ki bodo izoblikovali osnovo, na kateri se bo razvijala naša bodočnost.

3) Nadaljevanje predložene preiskave v skladu z ogrođjem, tako, da bodo rezultati mogli koristiti narodu, ko bo prišel čas izbire.

4) Da v mejah možnosti in ko se za to pokaže prilika, obveščajo narod v domovini o mednarodnem položaju glede na njegov vpliv na našo usodo.

5) Da branijo koristi naše domovine pred javnim mnenjem v zapadnih demokracijah in pred uradnimi predstavniki Zapada: a) z dostavljanjem točnih in zanesljivih poročil o stanju v Jugoslaviji in resničnih čustev njenih narodov; b) širjenjem ideje, da je resnični in dolgoročni interes Zapada, da vodi do Jugoslavije politiko, ki bo pomagala reorganizirati državo na demokratičnih osnovah brez nasilne komunistične vladavine."

"Pravica do samoodločbe je moderno in dinamično pravo, ki pripada živim narodom a ne teritorijem... Pravica do samoodločbe velja samo v toliko, v kolikor ni v nasprotju z istotako legitimno pravico drugega naroda do samoodločbe... Razbitje Jugoslavije si je težko zamisliti brez katastrofalnih spopadov na vseh straneh, posebno med Srbi in Hrvati, spopadov, ki bi privedli do dolgotrajnega nereda in kaosa, ki bi privabil sosedne države, da se vmešajo in ugrabijo dele narodne lastnine vseh narodov Jugoslavije... Načrti, ki ne predvidevajo razbitja Jugoslavije, temveč poskušajo ustvariti nekako ohlapno konfederacijo med njenimi narodi, bi se znašli pred istimi nepremostljivimi težkočami, pred katerimi se nahajajo tudi vsi oni načrti, ki so za popolno razbitje Jugoslavije... 'Prva Jugoslavija' - od 1918. do 1945-je dokončno odšla v zgodovino in z njo so odšli tudi vsi poskusi, da se organizira skupna država Srbov, Hrvatov in Slovencev na načelih unitaristične države..."

"Če Srbi, Hrvati in Slovenci nadaljujejo s proslavljanjem tiste vrste nacionalizma, ki je še vedno živ v mnogih krogih teh treh narodov, tisti zmotni, prastari, romantični nacionalizem, ki gleda le nazaj in ne tudi naprej, - imajo vsi naši razgovori o mirnem in so glasnem organiziranju jutrišnje svobodne Jugoslavije malo izgledov na uspeh.

"Nacionalizem je pojem, ki je vzniknil v gotovih določeni dobah tekom zgodovine, pojem, ki se stalno izgrajuje z novimi zgodovinskimi razvoji. Zato imajo naše prihajajoče generacije tudi pravico in dolžnost, da dajo svojim nacionalizmom - srbskemu, hrvaškemu in slovenskemu - tolmačenje, ki je v skladu z duhom časa in s spoznanjem, da medsebojna odvisnost med narodi stalno raste. Če pretolmačimo nacionalizem na prosvetljen način in gledamo na narod prvenstveno kot duhovno in kulturno skupnost, potem tak nacionalizem ne vztraja več na zahtevi, da narod lahko najde svoje zadovoljivo izživiljanje edino v mejah svoje lastne narodne suverene države. Tak prosvetljen nacionalizem omogoča združenje več narodov v večnarodno federativno državo..."

Pripomba: Kmalu izide iz tiska 7.zvezek knjižnice "Naše delo": Božidar Vlajić: "Svodjenje računa i preispitivanje".

BONGO, BONGO, BONGO,KAJ SE TITO MEŠA V KONGO?

Mala panika, katero je pred tednom povzročil TANJUGov dopisnik v Leopoldvillu s poročilom o osvoboditvi Lumumbe, bi bila še manjša, če bi vsi upoštevali, da so titovci Lumumbi strašno naklonjeni. Samo pisanje titovskih časopisov je končno v skladu s proti-kolonialistično politiko Jugoslavije, kadar gre za zapadne kolonije. Toda v Kongu je zadeva mnogo hujša, pa se proti-kolonialna histerija poljšča tudi u = radnih in najvišjih krogov. Začetkom decembra so se vrstile uradne izjave o tej zadevi. Popović se je na lepem odpravil v New York, da je govoril pred Varnostnim svetom. Na hitro so poslali v Združene narode Mišo Pavičevića, ki je dan po imenovanju že govoril v New Yorku. Tito se je obrezoval ob Kongo v vseh svojih govorih in poslanicah. Kaj se vendar praska, kjer ga ne srbi, se vprašujem.

Po eni strani pač navezuje stike z Afričani, ki so se nedavno o = prijeli poklicnega anti-kolonializma. Gostil je Sekou Toureja iz Gvineje. Družil se z Naserjem. Vse to je že stara reč in nič novega, od kongresa Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije dalje. Pa vendar je Jugoslovane prijela nekaka histerija o Kongu, ki jo samo s tem ni mogoče razložiti. Pač pa se mi vsiljuje misel, da ima Kongo ne kakšno dolgo zvezo z Moskvo in socialističnim svetom.

Kajti nenadno so ubrali ostro linijo v Kongu baš po objavi Moskovske izjave, kjer so v enem celem poglavju udrihali po jugoslovanskem revizionizmu. To poglavje je vsekakor bilo vnešeno na zahtev Kitajcev in njihovih vdanih malih bratcev Albancev. Precej je bilo ugibanja, ali je ta izjava pomenila slabše odnose med Moskvo in Beogradom ali ne. Čudno, navsezadnje, a:

Lajoš Lederer je v londonskem OBSERVERju pisal, da se odnosi v resnici izboljšujejo, ker da so Madžari posvečali več pozornosti jugoslovanskemu državnemu prazniku kot kdajkoli prej. Lederer še nikdar ni dosti vedel o Jugoslaviji in ga smatram za enega najmanj zanesljivih komentatorjev komunističnega Vzhoda, kljub temu, da se pogovarja s titovskimi politikami. Njegova plemenita madžarska vzgoja mu prepereča je stik z grobo balkansko stvarnostjo, bi rekel. A v tem primeru ga je nekako pobilo, da so dan po njegovem članku objavili tisto moskovsko izjavo z napadom na Jugoslavijo.

Končno bi tudi to bilo mogoče. Toda najvažnejše je pač to, da v Jugoslaviji o takih madžarskih pobudah ali prijateljstvu niso poročali. Prav gotovo se pri tem podere precej te teorije: vsaj Jugoslovani Madžarom niso zaupali, če nič drugega ne; če bi jim zaupali, bi jih pač javno hvalili, kot je navada.

Sulzberger je v NEW YORK TIMESu trdil, da je moskovska izjava basen, v kateri je treba brati vse napade na Tita kot napade Kitajcev na Hruščeva, a napade na dogmatizem kot napade na Kitajce. Torej bi bili po njegovem odnosi med Titom in Moskvo nekako v štadiju potrpežljivega prijateljstva, ki prenaša tudi bunke, dokler se vremena ne zjasne in Hruščev ne zmaga popolnoma nad Kitajci.

V tem bi bilo morda nekaj res. Toda Tito se je oglasil na Štefanovo v ljudski skupščini. Pred tem smo že imeli članek v BORBI. Toda zdaj so sami oni tovariš predsednik ponovili BORBINE trditve z mnogo manj obzira in več odkritosrčnosti. Rekli so, da je moskovska izjava umazan kompromis na račun male socialistične države, da bi pomirili veliko. Ker je bilo med BORBO in Titovim govorom celih 14 dni, je mogoče, da je nekaj po sredi: Moskva Titu ni dala zadoščanja, kot je morda vrtal, da bi ga na tihem dobil. Tito se je grdo obregnul. A po svoje morda hoče pomagati Hruščevu in zmernejšim v Moskvi: se kaže protikolonialističnega junaka v Kongu: In tako pridemo do tega, zakaj se toliko meša v Kongo in zakaj taka histerija baš od začetka decembra dalje. (zps)

OD MESECA DO MESECA

Zvezna skupščina je usvojila 5-letni načrt gospodarskega razvoja Jugoslavije, ka kor tudi plan in proračun za letošnje leto. 5-letni načrt, 1961-65, predvideva, da se bo industrijska proizvodnja povečala letno za povprečno 13%, a poljedeljska za 7.2%. Socialistični sektor v poljedeljstvu bo l. 1965 obsegal 1,620.000 hektarjev v primerjavi z 1,100.000 hektarji sedaj. Po uradnih podatkih razpolaga sedaj ta sektor z 32.000 traktorji, 2.000 kombajni in mnogimi drugimi stroji. Povprečna proizvodnja pšenice na hektar je narasla od 10 metrskih stotov l. 1957 na 20 stotov l. 1959, a povprečna proizvodnja koruze od 13 na 25 stotov. Okrog 700.000 individualnih kmečkih po sestev sodeluje z zadrugami pri proizvodnji, medtem ko okrog dva milijona kmečkih po sestev sodeluje z zadrugami na razne druge načine. Kot je poznano, je privatna lastnina omejena na 10 hektarjev po družini. Do l. 1965 se bo poljedeljsko prebivalstvo še bolj znižalo in doseglo 42% skupnega prebivalstva.

Industrija sedaj prispeva 50% narodnega dohodka in 32% vseh zaposlenih delavcev je bodisi kvalificiranih bodisi visoko kvalificiranih. V skladu s 5-letnim načrtom se bo letno zaposlilo okrog 200.000 novih delavcev. Kljub vsem načrtom pa ne bo dovolj denarja za zgraditev aluminijškega kombinata, kateremu so se morali odreči, ko sta Sovjetska zveza in Vzhodna Nemčija odpovedali svoje pogodbe. Pač pa bodo študirali načrte za gradnjo po l. 1965. Tak kombinat bo preje ali sleje potreben zaradi stalno naraščajoče uporabe jekla, katerega morajo kljub povečani proizvodnji še vedno uvažati v velikih količinah. Aluminij bi lahko nadomestil jeklo, toda to so trenutno samo sanje.

Narodni dohodek se je v zadnjih štirih letih večal za povprečno 13% na leto, medtem ko se je potrošnja prebivalstva izza 1956. leta dvignila za 46%. 27% vse jugoslovanske zunanje trgovine v l. 1960 je odpadlo na dežele socialističnega tabora, a enoletni in dolgoročni gospodarski sporazumi so bili sklenjeni z večino izmed njih. Najslabši so bili odnosi z Albanijo in Kitajsko, ki sta se stalno obregali ob jugoslovanske komuniste. Izvoz v afro-azijske dežele je predstavljal 15% vsega jugosl. izvoza, medtem ko je uvoz iz teh dežel iznašal 12.2% vsega jugosl. uvoza.

Medtem ko je predvojna Jugoslavija imela 26 fakultet in visokih šol s 17.000 študenti, obstoja danes 143 takih šol s 105.000 študenti. V Jugoslaviji je tudi okrog 300 tujih študentov na študiju in specializaciji, ki imajo jugoslovanske stipendije. Poleg tega jih je še kakih 300 drugih, ki se bodisi podpirajo sami, bodisi imajo stipendije iz svojih dežel. V zadnjih sedmih letih je bilo 500 jugoslovanskih študentov na praksi v Evropi in Ameriki. Stevilni jugoslovanski strokovnjaki delajo v tujih deželah bodisi kot pomoč Jugoslavije nerazvitim deželam bodisi kot predstavniki svojih podjetij. Te dežele vključujejo Združeno arabsko republiko, Irak, Lebanon, Sirijo, Abesinijo, Pakistan, Indijo, Sudan, in Indonezijo.

Kot je bilo pričakovati, je na zasedanju skupščine govoril tudi predsednik Tito, ki je komentiral izjavo, ki so jo podali v Moskvi predstavniki 81 komunističnih in delavskih partij ob priliki obletnice oktobrske revolucije. V tej izjavi so ponovili znane obtožbe, da so jugosl. komunisti revizionisti, da so se s svojim novim programom zoprstavili moskovski deklaraciji, ki jo niso hoteli podpisati l. 1957, da so svojo zvezo jugosl. komunistov zoprstavili celemu mednarodnemu delavskemu pokretu, in da so ločili Jugoslavijo od socialističnega tabora in jo podvrgli ameriški pomoči. Tito je v svojem govoru dejal, da so iniciativo za to izjavo dali v prvi vrsti kitajski komunisti - "predstavniki one partije, ki vse mogoče proglašajo za marksizem-leninizem" in namignil, da so v Moskvi napravili "umazan" kompromis med kitajskimi in vzhodno-evropskimi pogledi o imperializmu, neizogibnosti vojne, itd. na račun Jugoslavije in njenih komunistov. Kar se tiče programa zveze komunistov, je Tito dejal, da je program zasnovan na praktičnih izkušnjah, a da ne zanika idej Marksa, Engelsa in Lenina. A kar se tiče ameriške pomoči, je Tito izjavil, da niso bili jugosl. komunisti tisti, ki so odpovedali gospodarske sporazume s Sovjetsko zvezo in ostalimi vzhodno-evropskimi komunističnimi deželami. Jugoslovanski komunisti so bili prisiljeni, da se obrnejo po pomoč tja, kjer so jo mogli dobiti brez pogojev - t.j. na Zahod. V svojem govoru se je tudi zavzel za Lumumbo, Alžirce, nevmešavanje v Laosu, razorožitvene razgovore in mir v svetu.

Na Silvestrovo je Tito govoril univerzitetnim študentom v Sarajevu in med drugim dejal, da sta se tako Zahod kot Vzhod prevarala, ko sta mislila, da se bo Jugoslavija podvrgla bilo enemu bilo drugemu. Toda, je dodal Tito, medtem ko so se oni na Zahodu že vdali dejstvu, da bo Jugoslavija nadaljevala s svojo socialistično politiko, se oni na Vzhodu še niso in nadaljujejo s svojimi napadi.

Tito in Jovanka sta topot pričakala Novo leto v Sarajevu. Statistični podatki kažejo, da so tega Silvestra Jugoslovani popili več pijače kot kdajkoli doslej.

Predsednik Gvineje Sekou Toure in pakistanski predsednik Ayub Khan sta uradno obiskala Jugoslavijo in razgovarjala s Titom.

Beograjski nadškof dr. Josip Ujčić, zagrebški nadškof dr. Franjo Šeper, ljubljanski škof Anton Vovk in splitski škof dr. Franjo Franić so bili na enomesečnem obisku v Vatikanu od srede novembra do srede decembra. Sestali so se s papežom in zunanjim tajnikom kardinalom Tardinijem.

Miša Pavičević je nadomestil Dobrivoja Vidica kot stalni jugoslovanski predstavnik pri Združenih Narodih. Pavičević je bivši velespolanik v Turčiji in Grčiji in bivši tajnik glavnega odbora zveze sindikatov.

V Avstriji so napovedali nov popis prebivalstva za 21. marc. Predstavniki narodnih manjšin so ob tem izjavili, da noben nov popis ne more odrešiti Avstrije, da izvede odredbe državne pogodbe, ki se tičejo narodnih manjšin.

Naše hrvatske prijatelje bo morda zanimalo, da je dr. Vladimir Bakarić, hrvatski komunist št. 1. in eden izmed inteligentnejših jugoslovanskih komunistov, izjavil na kongresu hrvatske socialistične zveze, da je hrvatska republika z ozirom na zmanjšanje poljedeljskega prebivalstva "prenehala obstojati kot kmečka republika", da "stari tip vasi ne more več obstojati" in da so njegovi ostanki "relativno nevažni v družbenem razvoju."

Velika nesreča se je dogodila jugosl. tankerju PETRU ZORANICU v Bosporju, ko ga je zadela neka grška ladja sredi decembra. Prišlo je do velike eksplozije in požara, ki je ogrožal celo turške naselbine na obali. Tanker je gorel cel teden in bil dočela uničen. V nesreči je izgubilo življenje 21 od 52 članov posadke.

Na 5. kongresu sindikata zdravstvenih delavcev Jugoslavije so ugotovili, da je umrljivost v Jugoslaviji sedaj na približno isti stopnji kot v razvitih državah in da se je povprečna življenska doba državljanov podaljšala od 12 do 15 let v primerjavi s stanjem l. 1956. Večina bolezni, ki so značilne za nerazvite dežele, so bile odpravljene. Edino slučaji jetike in poškodb pri delu so še vedno na istem nivoju.

Letos bo obratovalo med Jugoslavijo in Italijo pet rednih in pet turističnih avtobusnih linij.

Jugoslovanski študenti bodo izmenjali

letos številne obiske s tujimi študenti. Tako bo 450 jugosl. študentov šlo na Poljsko, 100 na Češko, 20 v Bolgarijo, 20 v Madžarsko, 20 v Vzhodno Nemčijo, okrog 600 v Francijo, 80 v Holandijo, itd.

GOSPODARSTVO: Mednarodni Monetarni Fond je odobril Jugoslaviji posojilo v višini 75 milijonov dolarjev v raznih tujih valutah, da bi Jugoslavija lahko sprovedla spremembe v svojem valutnem in zunanjetrgovinskem režimu. To bo, kot je objavil Fond, "pomagalo liberalizirati jugoslov. zunanjo trgovino in olajšati trgovinske in plačilne odnose med Jugoslavijo in ostalim svetom." - V isto svrho je Jugoslavija dobila tudi 100 milijonov dolarjev posojila od ameriške vlade in nekaj čez 100 milijonov dolarjev posojila od članic Med. Monetarnega Fonda - Avstrije, Francije, Italije, Holandije, Anglije, Švice in Zahodne Nemčije.

Prva posledica valutne reforme: Zveza proizvajalcev motorjev in motornih vozil je predlagala, da se zaščiti domača industrija in uvede sledeča visoka carina na uvožena vozila: 70% na osebne avtomobile, 65% na motorna kolesa in motorje, 60% na kamione in 50% na autobuse. - Zveza je dobila sledeč uraden odgovor z merodajnega mesta: Vaš predlog ni v skladu z valutno reformo in naperi za nižje proizvodne stroške in večjo produktivnost dela.

Ljubljanski PAVLIHA pa je takole komentiral: "Pravijo sicer, da denarja ne bodo menjali, ampak gvišna je le gvišna: najbolje je, da ga zapravimo."

Plače državnih uslužbencev so se povečale s 1. januarjem za 10%.

Povprečni letni dohodek na prebivalca znaša sedaj v Jugoslaviji 360 dolarjev. Predvojno je znašal 100 dolarjev.

5-letni načrt razvoja Slovenije od 1961 do 1965. leta predvideva, da bo ena tretjina vseh investicij uporabljena za izboljšanje "družbenega standarda" - t. j. ne-ekonomska področja kot je zdravstvena služba in druge komunalne usluge. Polovica vseh gospodarskih investicij bo pa uporabljena za dvig industrije. Industrijska proizvodnja se je lani povečala v Sloveniji za 14% v odnosu na 1959. leto.

V Velenju bodo zgradili veliko kemično in plinsko podjetje, ki bo izkoriščalo lignit v okolici Velenja (zalog imajo okrog 700 milijonov ton). Letno bodo po tem proizvedli 640 milijonov kubičnih metrov plina, ki ga bodo dobavljali Ljubljani, Mariboru, Celju, Kranju in Jesenicam.

IVAN STANIČ